

**ПОСИЛЕННЯ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ
ОХОРОНИ/ЗАХИСТУ ВЕЛИКИХ СВІЙСЬКИХ ТВАРИН –
НАПОЛЕГЛИВА ВИМОГА СЬОГОДЕННЯ**

Александренко О. В.

*кандидат юридичних наук,
науковий співробітник науково-дослідної лабораторії з проблем
криміналістичного забезпечення та судової експертології
Національної академії внутрішніх справ
м. Київ, Україна*

Женунтій В. І.

*кандидат юридичних наук,
провідний науковий співробітник відділу організації
наукової діяльності та захисту прав інтелектуальної власності
Національної академії внутрішніх справ
м. Київ, Україна*

Ситуація, що спостерігалася в кінці 80-років минулого століття в роздрібній торгівлі України, за якої ціна 1,5 літрової пляшки мінеральної води вітчизняного виробництва була вищою за ціну літрової пляшки коров'ячого молока жирністю 2,5%, з початком нового століття стала змінюватися з точністю до навпаки. На початок 2022 року вартість 950-грамового пакету молока тієї ж жирності за найскромнішими підрахунками стала мінімум на 30–35% вищою за вартість згаданого об'єму мінеральної води. Але якщо первонаціальна ситуація пояснювалася різницею в обсягах працевкладень, то нинішня – поряд з іншими чинниками також і невідомо доки продовжуваним помітним скороченням поголів'я дійних корів (на загальному фоні зменшення чисельності великих домашніх тварин) і багато в чому обумовленого збройною агресією Росії проти України.

Станом на 1 січня 2022 р. поголів'я великої рогатої худоби (ВРХ) в Україні налічувало 2,69 млн. голів, або менше на 6,0%, ніж на 1 січня 2021 р. Зокрема, корів на 1 січня 2022 р. налічувалося 1,56 млн. голів або на 6,6% менше, ніж на 1 січня 2021 р., а у сільських господарствах населення – 1,14 млн. (на 8,6% менше). Цей показник втричі вищий, ніж за аналогічний період попередніх років. За розрахунками аналітиків проекту "Сімейні молочні ферми", це оптимістичний сценарій, оскільки кількість поголів'я ВРХ скорочуватиметься й надалі:

через руйнування ферм, проблеми з кормами та іншими складовими операційної діяльності [1].

За таких умов, певну роль в припиненні негативного процесу скорочення поголів'я як всіх великих свійських тварин, так і дійних корів, і забезпечення його позитивною динамікою, поряд з іншими цільовими державними заходами, покликано виконати і посилення кримінально-правового захисту/охорони великих домашніх тварин. Уявляється, що посилення подібного захисту/охорони можливо здійснити шляхом доповнення чинного законодавства спеціальними нормами, якими б визначалися додаткові підпадаючі під дію кримінального закону протиправні посягання на великих домашніх тварин, а також міри покарання за их вчинення. Це дозволить реагувати на такі протиправні діяння з додержанням всіх принципів кримінального законодавства.

У цьому плані пошлемося на спеціальну статтю 289 КК «незаконне заволодіння транспортним засобом», при порівнянні з нормативними положеннями якої недоліки загальних статей КК, що передбачають відповідальність за злочини проти власності, вельми очевидні. Так, проста крадіжка у селянина єдиної його конячки, за допомогою якої задовільняються господарські потреби ще п'яти незаможних сусідів, належить кваліфікувати за ч. 1 ст. 185 КК, що передбачає таке покарання, як виправні роботи на строк до двох років або арешт на строк до шести місяців або обмеження волі на строк до п'яти років [2, с. 117]. Але таємне протиправне заволодіння малогабаритним чотирьохколісним на гумовому ході трактором, що належить фермеру, який є власником машинного парку, та використовується від випадку до випадку для перевезення дрібних вантажів, що кваліфікується за ч. 1 ст. 289 КК, тягне покарання у вигляді обмеження волі строком від трьох до п'яти років або позбавлення волі на той же строк [2, с. 186].

Слід звернути увагу, що в чинному КК України міститься одна така стаття 299, в якій названо протиправні дії відносно тварин, що підпадають під поняття жорстокого поводження з ними. Відзначимо також, що за останні роки до вказаної статті КК було внесено низку змін і доповнень, в результаті чого по ній передбачена відповідальність не лише за простий і кваліфікований склади даного кримінального правопорушення (як в її першій редакції), но також і за два таких особливокваліфікованих складів злочинів [2, с. 192]. Але навіть за такої досконалості вказаної статті КК, вона не в змозі доповнити і замінити існуючу потребу в удосконаленні кримінально-правового захисту/охорони великих домашніх тварин, що і дозволяє визнати чинне законодавство в цій частині недосконалим.

Якщо виходити, перш за все, з того, що великі свійські тварини є чісною власністю (*свійські тварини – види тварин, що повністю або частково утримуються людиною, живуть з людиною та розводяться нею* – прим. В.Ж., О.А.), то вони, з урахуванням їх економічної значущості, як і деякі інші різновиди власності, вимагають спеціального кримінально-правового захисту/охорони.

Як вихідні начала для вирішення цих питань може бути використана відома з історії розвитку вітчизняного законодавства практика вирішення подібних/схожих питань. Достатньо згадати, що до початку 20-х років минулого століття перед Україною, яка витримала виснажливе випробування контрреволюцією і військовою інтервенцією, постали достатньо важковирішувані задачі по відновленню та подальшому розвитку знищеного до основи відсталого аграрного господарства, успадкованого від поваленого державного ладу. Водночас необхідно було закласти основи, в першу чергу економічні, для подальшої колективізації та індустріалізації країни. Проте, вирішення вказаних соціально-економічних задач ускладнювалося, в першу чергу, відсутністю необхідних сільськогосподарських машин і механізмів, які було замінено кіньми та іншими великими свійськими тваринами. Останні в силу перерахованих обставин були єдиною тягловою силою в будівництві, при обробці землі, для перевезення вантажів та ін. Разом з тим, використанню великих свійських тварин за таким безпосереднім призначенням певною мірою перешкоджало загострення спротиву скинутих соціальних груп і прошарків населення заходам державної влади щодо розвитку села, у т.ч. тваринництва, а також повсюдні труднощі у забезпеченні населення продовольством, особливо м'ясними продуктами, та зростаючі потреби регулярної армії в кінноті. В такій складній обстановці законодавець в якості першочергового визнав спеціальний правовий захист великих свійських тварин, які використовувалися в сільському господарстві. Початок їх кримінально-правового захисту був закладений вже у першому Кримінальному кодексі Української РСР (далі – КК УРСР 1922 р.), який набрав чинності з 15 вересня 1922 р. Стаття 180 КК УРСР 1922 р., що передбачала підстави настання кримінальної відповідальності за крадіжку, тобто таємне викрадення чужого майна, містила і спеціальну норму, яка визнавала кваліфікуючою (п. «в» статті) крадіжку коней або великої рогатої худоби у трудового землеробського населення. Якщо проста крадіжка у приватної особи без застосування якихось технічних прийомів (п. «а» статті) каралася примусовими роботами на строк до шести місяців або позбавленням волі на шість місяців, то протиправні діяння, що підпадали під ознаки

передбаченого п. «в» правопорушення, каралися позбавленням волі на строк не нижчий двох років [3, с. 487].

На протязі всього періоду дії КК УРСР 1922 р., тобто 1922–1927 р.р., проводилася цілеспрямована робота по вдосконаленню як згаданої спеціальної кримінально-правової норми, так і практики її застосування, що значною мірою дозволило включити до Кримінального кодексу Української РСР 1927 р. вже окрему самостійну статтю 171, яка складалася структурно з трьох частин і передбачала покарання за простий (крадіжка коней, волів або іншої великої худоби), кваліфікований (ті самі діяння, вчинені у трудового землеробського населення) та особливокваліфікований (ті ж діяння, вчинені повторно або за змовою з іншими особами) склади вказанного посягання [4, с. 356]. Постановою ВУЦВК і СНК УРСР від 16 травня 1928 р. «Про зміну та доповнення Кримінального кодексу УРСР» стаття 171 КК УРСР була викладена в помітно суттєвій редакції: частиною 1 сттті передбачалася відповідальність за крадіжку або відкрите викрадення коней, волів або іншої великої худоби; частиною 2 – за ті самі діяння, вчинені у трудового землеробського населення; і частиною 3 – за ті самі діяння, вчинені повторно і за змовою з іншими особами, а равно відкрите викрадення коней, волів або або іншої великої худоби з насиллям групою осіб [4, с. 468].

Згодом вносилися інші заслугуючі на увагу зміни та доповнення, а так само роз'яснення чинного кримінального законодавства, які мали метою посилення кримінально-правового захисту/охорони великих свійських тварин. В межах нашої публікації немає можливості всі їх викласти та оцінити, але, на нашу думку, вони в сукупності гідні виступати самостійним предметом кримінально-правового дослідження з метою внесення обґрунтованих пропозицій щодо вдосконалення законодавства у вказаному напрямку.

Література:

1. Поголів'я ВРХ знизилось до 2,7 млн. URL: <https://kurkul.com/news/29755-pogolivya-vrh-znizilos-do-27-mln> (дата звернення 02.11.2022).

2. Кримінальний кодекс України: чинне законодавство зі змінами та допов. станом на 7 липня 2022 р. К.: ПАЛИВОДА В., 2022. 312 с. (Кодекси України).

3. Борьба с преступностью в Украинской ССР. Том первый. 1917–1925 гг. / Автор очерка и составитель сборника документов профессор П. П. Михайленко. Киев : МООН УССР. Высшая школа, 1966. 831 с.

4. Борьба с преступностью в Украинской ССР. Том второй. 1926–1967 гг. / Автор очерка и составитель сборника документов профессор

П. П. Михайленко. Киев : МООП УССР. Киевская Высшая школа, 1967. 952 с.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-292-3-53>

**АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЮРИДИЧНИХ
ОСІБ У ВИПАДКУ ВЧИНЕННЯ ПОСЯГАНЬ
НА ПРЕДСТАВНИКІВ ВЛАДИ**

Боровик А. В.

ORCID ID: 0000-0003-1834-404X

*кандидат юридичних наук, доцент,
професор кафедри кримінально-правових
та адміністративно-правових дисциплін,
проректор з наукової роботи*

*Міжнародного економіко-гуманітарного університету
імені академіка Степана Дем'янчука
м. Рівне, Україна*

Необхідним елементом складів кримінально караних посягань на представників влади є суб'єкт цих деліктів. Відповідно до ч. 1 ст. 18 КК суб'єктом кримінального правопорушення є фізична осудна особа, яка вчинила кримінальне правопорушення у віці, з якого відповідно до цього Кодексу може наставати кримінальна відповідальність. У цьому законодавчому положенні закріплено обов'язкові ознаки суб'єкта кримінального правопорушення, характерні зокрема й посяганням на представників влади: 1) це фізична особа; 2) вона осудна; 3) вона вчинила кримінальне правопорушення у віці, з якого відповідно до КК може наставати кримінальна відповідальність.

Незважаючи на те, що суб'єктом посягань на представників влади є виключно фізична осудна особа, яка вчинила його у віці, з якого відповідно до КК може наставати кримінальна відповідальність, важливо звернути увагу на питання про відповідальність юридичних осіб.

У теорії кримінального права неодноразово піднімалося питання про кримінальну відповідальність юридичних осіб. Як слушно зауважує І. І. Давидович вказівка у ст. 18 КК на фізичну особу як на суб'єкта злочину заперечує можливість кримінальної відповідальності юридичних осіб. Разом з тим в окремих зарубіжних країнах (Англія,